

Revue des Sciences Sociales de la France de l'Est nr. 13 et 13 bis,
Université des Sciences Humaines, 1984, Strasbourg

Publicat de Laboratorul de sociologie regională, cu concursul Centrului național de cercetări științifice (CNRS), anuarul universitar din capitala Franței răsăritene, cuprinde cu consecvență aceeași structură tematică, susținută de vaste investigații pe teren, arhivistice și bibliografice; A. *Cultură tehnică* (1. ambarcații-spălătorii, vase pentru leșie și albit în Alsacia — relații între locurile publice și cele private; 2. studiul comparat al tehnicilor de spălat; 3. anchetă asupra unei așezări tradiționale în Munții Haut-Jura meridionali); B. *Muloții în Lorrena* (1. manifestatii și violențe la Longwy; 2. criza regională și problema locuințelor în Lorrena siderurgică); C. *Identități* (1. spațiul cultivat într-o vale vosgiană; apropiieri etnologice între „sălbatic” și „cultivat”; 2. practicile și etica vinătoarei în Vosgi de Nord; 3. dialecte și graiuri pe valea Munster; 4. aspecte ale mitului alsacian; 5. metodologia culegerii și analizei noii mitologii alsaciene; 6. coafurile în „Țara” Wissembourg); D. *Peisaj religios* (1. ceremonii specifice unor comunități locale; 2. reprezentarea perenității și a schimbărilor la menoniții din estul Franței); E. *Pragurile, nișii și morții* (1. fenomenele ca instituție de adăpostire; 2. problemele mortalității în general, cu o incursiune specială în Alsacia secolelor XVIII—XIX); F. *Comunicări* (cu privire la legăturile magice); G. *Bibliografie muzeografie* (1. muzeografie și cultura de vie — tratarea unui eco-muzeu; 2. reconstituiri comportamentale din ultimul pătrar al sec. XIX și prima parte a secolului actual).

Pentru cercetătorii istoriei sociale și ai istoriei culturii populare tradiționale din România, vom releva câteva teme cu un interes comparativ mai pronunțat: tehnic, teoretic ori metodologic.

Anny Bloch-Raymond pune în lumină o preocupare pentru curățenia casnică și pentru confortul omului în casă, cunoscută și în cercetările sociologice și etnografice românești, care s-au bucurat de remarcabile reprezentări și reconstituiri în muzeul tehnicii populare din Dumbrava Sibiului, ca și în alte multe instituții muzeale de la noi. Autoarea franceză a urmărit fenomenul din primii ani ai secolului trecut, sub o vastă arie tipologică, funcțională, evolutivă etc., cu numeroase implicații și confruntări sociale (p. 3—21). Studiul comparat al tehnicilor de spălat întreprins de Marie-Noëlle Denis (p. 23—33) altul în perspectiva diacronică dar mai cu seamă într-o privire antropogeografică franco-americană, a permis să se releve că o operație așa de tradițională și curentă a generat în Europa și în Statele Unite concepții tehnice diferite în ceea ce privește structura și procesele de funcționare ale mașinii de spălat, care își au izvorul în obiceiurile și atitudinile culturale ale etniilor respective. Jean Buathier, pornind de la o formulare a scriitorului Gogol (arhitectura este o cronică a universului, ea continuă să vorbească și atunci când au dispărut cîntecele și tradițiile), realizează o succesiune de la prototipurile secolelor XIII—XVI, pînă la tipurile ce conviețuiesc în secolul al XX-lea, subliniind pentru fiecare etapă mai importantă întrepătrunderea factorilor geografici, antropogeografici, sociali și culturali în constituirea tipurilor de așezări și de gospodării (p. 35—71).

Într-un grupaj de studii referitoare la spațiul „cultivat” și la spațiul „sălbatic” (p. 113—158), Collette Netchin și Benoist Schaal oferă o analiză exemplară, comparabilă cu dezbaterile din acest an de la Muzeul satului și de artă populară din București: structura tradițională a spațiului cultivat, recoltat sau pur și simplu folosit de o comunitate sătească ce dispune de un cadru geografic favorabil diferitelor forme de culturi agricole, țărini de flu, locuri bune de pășunat etc., în strinsă corelație cu sursele acvatice în forma lor naturală ori irigate. Toate acestea au permis desfășurarea unor puternice procese tradiționale, interferențe și succesiuni ocupaționale unele în sprijinul altora, pînă la formele de agricultură specializată în strinsă corelație cu piața de desfacere a produselor respective. În ciuda statutului indeobște constant, statut propriu oricărei realități spațiale, structura tradițională a spațiului încorporat de comunitate prin agricultură, păstorit și cules (cu scop alimentar, medicinal, aromatic ori de înfrumusețarea locuinței) a cunoscut și cunoaște un caracter dialectic, o diversitate morfologică și funcțională de exprimare în timp și în contextul schimbător al unor condiții economico-sociale date.

Cercetătorilor asupra portului popular le atragem atenția asupra unor ample studii datorate lui Bertrand Hell (p. 159—175) și lui Marie-Clotilde Delroex (p. 221—228), cunoscuți prin metodologia și interpretarea structuralistă a domeniului coafurei feminine: coafura la diferite vîrste (la 5—6 ani, 13—14 ani, adolescență, mireasă); coafura țărănească de-a lungul

anului; coafura ca reper social și pentru jocul seducției etc. În tratarea etnologică a fenomenului sînt reunite aporturile procedeelor de împletit părul și de confecționat elementele componente ale cepselor, ale credințelor, obiceiurilor și mitologiei, aprofundarea canoanelor rezultînd din contextul riturilor de trecere, precum și din convergența acestora cu realitățile tradiționale confesionale.

Un studiu sociologic complex de mari dimensiuni (p. 267—326), realizat printr-o strînsă reuniune științifică colectivă (Jean-Marie Brigand, Sylvaine Gres, Marie-Antoinette Grimm-Holderith, Geneviève Herberich-Marx, Freddy Raphaël), îmbrățișează tema *A trăi și a muri ca instituție de adăpostire colectivă*. Spre a da socoteală de principiile teoretice și metodologice, precum și de caracterul multilateral al fațetelor abordate, cel mai potrivit considerăm reținerea structurală a componentelor tematice ale lucrării: tentative sociologice asupra problemelor bătrîneții; reprezentările sociale asupra vîrstii înaintate; îmbătrînirea, un fenomen social total; instituția adăpostului colectiv (azilul de bătrîni); îmbătrînire diferențială și amenajarea dependenței respective; menținerea domiciliului—condiții și limite; definiția domiciliului; condițiile materiale și sociale ale acestui fapt; constituirea unei așezări bine adaptată clasei celor înaintați în vîrstă (locuință specifică, mediu social favorabil, condiții medicale suficiente, servicii sociale corespunzătoare, ajutoare financiare îndestulătoare); limitele în care se poate menține propriul domiciliu al vîrstnicilor (privitoare la persoana însăși, la nivelul informației, probleme de ordin financiar, coordonări între diferite organizații, depășirea unor structuri para-medicale nesatisfăcătoare); raportul dintre spațiu și timp în contextul instituției de adăpost colectiv; analiza raportului dintre diferitele aspecte și momente ale timpului (orar, durată, dată, ritm, cronologie, timp instituțional, precum și reperele ce pot fi avute în vedere față de diferitele accepții); cadrul fix impus de orarul zilnic (de masă, de o anumită activitate desfășurată în azil), considerarea sărbătorilor și a ieșirilor organizate, programul vizitelor, precum și a reperelor temporale ale persoanelor vîrstnice din azil, dar și absența unui ritm individual, precum și disjunctia între timpul persoanei vîrstnice și timpul personal. Problema relațiilor reciproce dintre realitatea timpului și spațiului constituie o preocupare socială primordială pentru grupul de sociologi universitari angajați în abordarea temei. Astfel, s-au cercetat cu atenție percepția și utilizarea spațiilor prin următoarele prisme ori criterii: spațiul modificat de timp; percepția spațiilor (psihologia spațiului), spațiul olfactiv, vizual, tactil, spațiul vizual exterior, spațiile de circulație (orizontală, asociată culorilor; verticală, corelată cu ascensoarele etc.). Percepția și apropierea, precum și apropierea spațiilor materiale captează mult atenția sociologilor de la Universitatea din Strasbourg, și anume în ceea ce privește modalitatea în care s-au realizat: camera ca zonă de izolare (liniște), cazurile în care camera „pensionarului” folosește deopotrivă unei activități pentru personalul azilului, apropierea etajului (alte prezențe fizice), apropierea partenerului, conviețuirea între doi pensionari.

Cercetarea întreprinsă de colectivul menționat mai sus se constituie într-o contribuție metodologică la problema intrării persoanelor vîrstnice în aziluri: constituirea listelor de așteptare, clasificarea persoanelor vîrstnice în vederea unor reuniuni adecvate din punct de vedere al profesiilor desfășurate în viață, apartenența confesională, nivel cultural etc. O condiție indispensabilă în reușita demersului social abordat constă în înțelegerea prealabilă, întemeiată sociologic, psihologic, epistemologic etc. a problemei reunirilor de oameni vîrstnici ca „un fapt social total”, complex (C. Lévi-Strauss, Marcel Mauss etc.). Se poate afirma, conchid autorii, că locul pe care o societate îl acordă persoanei vîrstnice, ca și pe cel care-l acordă femeii, străinului, este definitoriu pentru codul de valori pe care se întemeiază societatea respectivă, pentru chipul specific sub care se înscrie în istorie (p. 326).

Anuarul sociologic „Revue des sciences sociales” al Universității de științe umane de la Strasbourg se încheie cu cîte trei rezumate pentru fiecare articol (în franceză, germană și engleză), cu o sumă de recenzii, precum și cu sumarele mai multor numere precedente, ce susțin interesul cititorilor.

Nicolae Dunăre

„Sociologický Časopis”, nr. 2, 1985

Numărul 2/1985 al revistei „Sociologický Časopis” se prezintă cu un sumar bogat, care reflectă în bună măsură preocupările și direcțiile de acțiune ale sociologiei în Cehoslovacia. Vom prezenta cîteva din articolele care considerăm că prezintă interes pentru cititori.

J. Horačková, F. Kutla se ocupă de originea și dezvoltarea planificării proceselor sociale, începînd cu debutul revoluției democratice pînă în perioada construirii societății socialiste avansate. Analizele statistice concrete introduse în articol demonstrează transformări substanțiale și o creștere socială continuă a societății cehoslovace în toate domeniile de activitate.

Dezvoltarea economică a fost susținută de transformări revoluționare în sfera socială care au condus la o schimbare substanțială în structura socială și de clasă, la creșterea standardului de viață al populației atât material cât și spiritual.

Toate transformările petrecute în cadrul proceselor sociale, fără precedent în istoria țării, au fost rodul unei planificări judicioase. Sistemul planificării sociale a fost elaborat în strinsă legătură cu cel economic, de conducere, conform necesităților realității obiective, la toate nivelurile organizării sociale. Se consideră că dezvoltarea economică este direct dependentă de rezultatele obținute în sfera socială, de unde și importanța deosebită acordată acesteia.

V. Cech consideră în articolul său că, în dezvoltarea sociologiei industriale, naționalizarea industriei a jucat un rol de importanță majoră. Trecerea întreprinderilor în minile poporului a însemnat schimbări profunde de ordin ideologic, politic și economic; de fapt, întreprinderile au reprezentat centrul acestor schimbări. Treptat, întreprinderile și-au extins posibilitățile devenind unități cu funcții politico-sociale noi, adaptate tipului socialist de orinduire care se construia. Această nouă poziție a întreprinderilor a făcut posibilă dezvoltarea sociologiei industriale, care a luat parte în mod activ la analiza proceselor sociale legate direct de formarea noilor colective de muncă. În perioada respectivă au apărut mai multe lucrări de referință în sociologia industrială. A fost elaborat un sistem organizațional complex al cărui scop era elaborarea de prognoze asupra proceselor sociale din interiorul întreprinderilor naționalizate.

Pentru sociologi desfășurarea activității în întreprinderi naționalizate, deci mai vechi, a reprezentat o experiență valoroasă, care a creat premisele necesare elaborării de soluții practice care să evite unele stări de lucru negative în noile întreprinderi create în anii socializmului.

M. Slamova abordează problema dreptului la muncă în societatea socialistă, drept fundamental pentru toți cetățenii; totuși, în urmă trecerii de la formele extensive de dezvoltare a producției la cele intensive, aplicarea practică a acestui drept ridică anumite probleme economice și sociale. Producția mașinistă modernă reclamă, în mod necesar, o relativă reducere a proporției de mână de lucru și înlocuirea unor întregi grupuri ocupaționale de către mașini. Structura forței de muncă este în schimbare prin introducerea automatizării, robotizării și a altor mijloace destinate creșterii productivității muncii. Anumite ramuri importante se dezvoltă în ritm rapid: cibernetica teoretică, ingineria electronică, biologia celulară, genetica etc. Toate acestea produc mutații notabile de forță de muncă între ramurile economiei naționale și schimbări în calificarea, ocupația și profesia lor. De aici și obligația factorilor de decizie de a asigura nu numai teoretic ci și practic dreptul la muncă al tuturor. Aceasta complică, de exemplu, pretenția de a scădea numărul muncitorilor cu sarcini administrative, de a respecta concordanța dintre nivelul studiilor și poziția individului în muncă, de a promova dezvoltarea bazei tehnico-stiințifice.

Concluzia articolului este că sint necesare eforturi susținute pentru ca forța de muncă eliberată din unele ramuri economice, să treacă fără probleme în aria serviciilor, a sectorului terțiar.

La rubrica de metodologie este dezvoltat un model de analiză factorială comparativă a modelelor, iar rubrica de recenzii prezintă mai multe cărți cehoslovace, dintre care se remarcă volumul *Analiza socială și pronosticul dezvoltării colectivelor de muncă*.

Revista include și o suită de informări care prezintă bogatele contacte pe care le au sociologii cehoslovaci cu colegi din alte țări, precum și participarea la reuniuni internaționale.

Dinu Tenovici

„Population and Development Review”, nr. 1, 1985

Primul număr pe anul 1985 al prestigioasei reviste „Population and Development Review” conține mai multe studii și articole al căror conținut îi reflectă orientările generale adoptate.

Jason L. Finkle și Barbara B. Crane¹ notează că, la zece ani după Conferința mondială a populației de la București, delegații din 146 de state s-au întrunit în Mexico pentru a studia problemele demografice mondiale și a căuta împreună soluții. Pregătirea și organizarea Conferinței au permis să se remarce acordul general asupra majorității punctelor, dar și comportamentul aparte al delegației americane. Poziția S.U.A. este intim legată de probleme de politică internă și reflectă victoria unei coaliții de grupuri eterogene aparținând noii drepte. Dacă poziția Statelor Unite la Conferință anunță realmente o schimbare definitivă de orientare a ajutorului american acordat activităților cu caracter demografic, aceasta va avea consecințe importante asupra politicii și programelor demografice internaționale.

John C. Coldwell, P. H. Reddy și Pat Calwell² încearcă să explice creșterea cererii de planificare familială într-un sat din India de sud, plecând de la următoarele constatări:

1. The United States at the International Conference on Population
2. Educational transition in rural south India

cererea de mână de lucru familială scade, deoarece se diminuează suprafața exploatarea agri-
cole; cererea de educație crește, prin mărirea numărului de școli și diversificarea pieței muncii;
școlarizarea este costisitoare și foarte greu de suportat pentru familiile cu mulți copii.

Studierea atitudinii părinților față de educație și strategiile pe care ei le adoptă în
acest domeniu față de copiii lor, precum și alte informații obținute pe diferite căi, sprijină
ipoteza autorilor referitoare la școlarizare, acceptată pentru rațiuni practice, imediate, dar
privită ca o investiție costisitoare.

Pe parcurs, unii părinți își schimbă optica, dovadă faptul că numeroși elevi sînt retrași
de la școală, fie din cauza cheltuielilor ridicate, fie că părinții consideră că investiția în edu-
cație a fost un eșec.

Uche C. Isiugo-Ahani³, bazîndu-se pe studii etnografice, arată că, în numeroase gr-
pări etnice, părinții practică în mod curent separarea de copii, pentru a-i încredința altor
persoane. Informațiile asupra acestor „mişcări” de copii provin din două surse: răspunsuri
date de femei la o întrebare asupra copiilor absenți și pe baza legăturilor de rudenie.

Din studiile efectuate rezultă că există un mare număr de copii încredințați altor per-
soane în Ghana, Sierra-Leone, Liberia, Nigeria. Acest fapt poate avea o anumită influență
asupra deciziilor luate de părinții naturali și cei adoptivi în privința numărului de copii doriți.
Practica respectivă poate influența chiar supraviețuirea copiilor, depinzînd de maniera în care
ei sînt tratați în afara familiei lor de origine.

Jeffrey B. Nugent⁴ prezintă condițiile în care se poate spera ca motivul asigurării
bătrîneții să aibă o puternică influență asupra fecundității. Aceste condiții sînt îndeplinite
cel mai adesea în zonele rurale ale țărilor în curs de dezvoltare și în special la femei. Autorul
evaluează studiile empirice asupra temei subiective și estimează că absența concluziilor precum
și natura contradictorie a rezultatelor obținute sînt datorate alegerii greșite a esanțioanelor
și variabilelor. În final sînt oferite unele sugestii pentru cercetări viitoare.

D. Paul⁵ opiniază că, în ciuda faptului că la Conferința mondială a populației de la
București a fost formulat un plan de acțiune acceptat de toți participanții, acțiunea ulterioară
a guvernelor a diferit de ceea ce preconiza planul. De aceea, cu toate că recenta Conferință
de la Mexico a adoptat recomandări care reafirmă și amplifică modurile de acțiune din planul
de la București, aceste recomandări nu ne permit, la rîndul lor, să avansăm supoziții asupra
comportamentului ulterior al guvernelor. Este o concluzie care se sprijină pe două rațiuni.
Prima este aceea că recomandările sînt excesiv de optimiste în privința posibilității guvernelor
de a îndeplini actualele programe, deja prea ambițioase. A doua se datorează faptului că la
recenta Conferință nu au fost avansate propuneri realiste pentru rezolvarea conflictului între
interesul individual și cel colectiv, conflict care reprezintă fondul problemei demografice.

Revista mai conține rezoluția Adunării Generale a O.N.U. privind Conferința interna-
țională asupra populației din 1984, un interviu acordat de Jacques Chiriac, primarul Parisului,
în care sînt abordate probleme demografice din Franța, precum și o rubrică bogată de recenzii,
în cadrul căreia sînt prezentate cele mai noi cărți care tratează aspecte ale demografiei în
diverse țări ale lumii.

Dinu Țenovici

„International Migration Review”, vol. 18, 1984

Emigrarea, fenomen cu care se confruntă numeroase țări de pe mapamond, are cauze
profunde de ordin social, politic și economic care acționează, de obicei, într-o strînsă interde-
pendență. Ignorarea lor nu poate duce la soluții durabile și viabile, ci la expediente și compro-
misuri care nu sînt de natură să rezolve fundamentale problemele.

Numărul de față al IMR este consacrat unor aspecte privind emigrarea ilegală. Aceasta
se realizează în două forme: intrarea într-o țară cu pașaport turistic și rămînerea în continuare
după expirarea vizei; sau pătrunderea ilegală. Scopul emigranților este fie de a se stabili
definitiv în altă țară, fie de a lucra o perioadă, pentru a se înapoia în țara de origine cu
o sumă de bani.

Sensul emigrării, ca fenomen, este de la țările mai sărace, în curs de dezvoltare, către
țările bogate, puternic industrializate, capabile să absoarbă mână de lucru din afară. Cel puțin,
așa se considera pînă nu de mult. Criza economică prelungită a afectat însă toate țările, iar
cele industrializate dispun de un surplus de forță de muncă locală, pe care nu o pot utiliza.

³ Child fosterage in West Africa.

⁴ The old-age security motive for having children.

⁵ Bucharest, Mexico City, and Beyond.

Astfel, dacă pînă în anii '70, ele primeau emigranți în număr mare, de cîtva timp, sub efectele stagnării economice au început să se audă tot mai persistent opinii care să ceară stoparea primirii emigranților. Majoritatea țărilor au adoptat legi severe împotriva emigrării necontrolate, stabilind condiții draconice, pe care foarte puțini „candidați” le îndeplinesc.

De aceea, s-a dezvoltat emigrația ilegală sau clandestină, considerată un adevărat flagel. În ultimii ani statele de pe toate continentele au stabilit măsuri care să reglementeze această stare de lucruri.

Partea I a revistei examinează o varietate de măsuri luate de diferite guverne pentru a face față emigrației clandestine.

Ellen M. Brennan analizează opțiuni ale diferitelor țări, cu referire specială la Asia și Africa — regiuni care au fost relativ neglijate în analiza politică asupra emigrației ilegale.

Aderanți Adepoju, referindu-se la Africa, consideră că acest gen de emigrație persistă pe scară mare, datorat unor factori subiectivi și obiectivi: absența, în unele cazuri, a frontierelor naționale bine delimitate; existența unor slabe măsuri de pază a granițelor; ignoranța privind existența frontierelor; absența unor legi adecvate privind emigrația.

Este evocată, în continuare, situația din mai multe țări din emisfera occidentală. În Canada și S.U.A. există multe similitudini privind politica aplicată în domeniul emigrării, fiind stabilite o serie de baremuri necesare de îndeplinit.

În Franța, a avut loc o controversă aprinsă privind accesul în școlile publice al copiilor străini. Ordinul dat de primarul Parisului de a se verifica statutul legal al școlarilor străini a provocat multe discuții, fiind anulat ulterior de ministrul educației naționale.

Aceeași problemă se pune în toate țările cu emigranți, ele trebuind să decidă dacă permit sau nu intrarea în școli a copiilor acestora.

În partea a II-a este examinată legalizarea situației imigranților în mai multe contexte naționale.

Ralph Van Roy analizează situația din Venezuela care, privilegiată ca statut economic de o serie de factori, a devenit în perioada de după cel de-al doilea război mondial, cel mai important loc de destinație pentru emigranții din America Latină. Între aceștia, emigranții clandestini ocupă un procent ridicat. Din 1980, au fost întreprinși pași concreți pentru a li se clarifica situația. Actualmente problema imigranților ilegali pare a fi rezolvată pentru moment, ca rezultat al amnistiei cit și al declinului economic, care a încetinit considerabil numărul străinilor.

David S. North se referă la politica autorităților australiene, raportindu-se mereu la măsurile luate de S.U.A. și Canada.

Alte studii caută să surprindă efecte particulare ale fenomenului, resimțite pe plan local în diferite maniere.

Revista mai cuprinde o bogată rubrică de recenzii, fiind prezentate nu mai puțin de 14 cărți care, toate, au ca subiect migrația, sub cele mai diverse aspecte.

Dinu Tenovici

"International Migration Review", Vol. 18, 1984

Emigration and immigration in the United States: a review of the literature. The United States is a country of immigrants. The history of immigration to the United States is a long one, and it has played a major role in the development of the country. This review examines the literature on immigration and emigration in the United States, focusing on the period from 1960 to 1980. The review is organized into three main sections: (1) the history of immigration, (2) the economic impact of immigration, and (3) the social and cultural impact of immigration. The first section discusses the historical patterns of immigration to the United States, including the large-scale immigration of the late 19th and early 20th centuries, and the more recent immigration of the 1960s and 1970s. The second section examines the economic impact of immigration, including the role of immigrants in the labor force, the impact of immigration on the economy, and the role of immigrants in the development of the United States. The third section discusses the social and cultural impact of immigration, including the role of immigrants in the formation of the United States, the impact of immigration on the culture, and the role of immigrants in the development of the United States. The review concludes by discussing the future of immigration and emigration in the United States, and the role of the United States in the world.